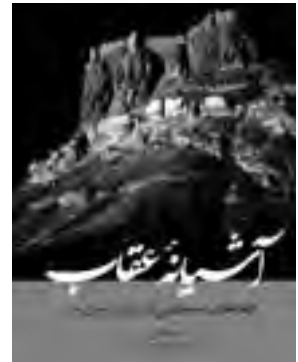

آشیانهٔ عقاب

قلعه‌های اسماعیلی در ایران و سوریه

پیتر وایلی
ترجمهٔ فریدون بدره‌ای
تهران: نشر و پژوهش فرزانه روز، ۱۳۸۶
۴۴۳ ص. ۷۵۰۰۰ ریال.

میمون در الموت

بررسی تاریخی و جغرافیایی
عنابت‌الله مجیدی
تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار،
۱۳۸۵
۳۴۲ ص. ۳۵۰۰۰ ریال.

موقعیت تاریخی ایران چه به صورت نوعی «چهار راه حوادث» و محل عبور امواج پی در پی انسانی از دیرباز تاریخ و یاد چارچوبی داخلی، ناسازگاری ریشه‌ای جوامع کوچرو و یکجانشین، شکل‌گیری طیف متنوعی از ساختارهای دفاعی را ایجاد کرده است؛ از دژهای باستانی و کهن در استیخ کوهستانهای کنسور گرفته تا بسیاری از روستاهای دژگونهٔ ایران در نواحی پست و مسطح کشور.

از میان این دژها و قلعه‌ها، برخی به دلیل گر خوردن نام آنها یا یک دورهٔ خاص تاریخی، شهرت و آوازهٔ بیشتری یافته‌اند

مانند قلعه‌های مرتبط با دورهٔ حکمرانی فرقهٔ اسمعیلیه. موضوعی که پس از جلب توجه پاره‌ای از جهانگردان خارجی چون فرایا استارک و کتاب درهٔ خشاشین او در این زمینه (۱۹۳۴)، برای نخستین بار به صورتی منسجم از سوی دکتر منوچهر ستوده در ایران مورد بررسی قرار گرفت - قلاع اسماعیلیه در رشته کوه‌های البرز (۱۳۴۵) - و اینک نیز موضوع دو بررسی اساسی واقع شده است.

آشیانهٔ عقاب، قلعه‌های اسماعیلی در ایران و سوریه پس از مروری کلی بر ظهور و سقوط دولت اسماعیلی نزاری که قلاع مورد بحث از یادگارهای آن است (صص ۱۲۵-۴۵)، به ترتیب قلعه‌های اسماعیلی واقع در درهٔ الموت، قومن، قائنات و قهستان، اصفهان و ارجان و بالاخره ارگهای سوریه و مختصر قلاع بدخشان و هونزا را مورد بحث قرار می‌دهد. این کتاب که حاصل حدود نیم قرن تحقیق و بررسی است با تلفیقی از مطالعات میدانی و بررسی‌های تاریخی، نقشه‌ها و تصاویر متعدد، نه فقط از یک دورهٔ مهم از تاریخ این سرزمین، بلکه از مجموعه‌ای از بناهای دور از دسترس مرتبط با این دوره نیز تصویری جامع و خواندنی به دست می‌دهد.

میمون دژ الموت نیز با ریز و دقیق شدن پیرامون یکی از این قلاع و سعی و تلاشی گسترده برای شناسایی موقعیت دقیق میمون دژ، در نوع خود حاصل مجموعه‌ای از بررسی‌های میدانی و مطالعات تاریخی است. در این کتاب نویسنده پس از اشاره به نظریه‌های مختلفی که در مورد مکان میمون دژ ارائه شده است (صص ۸-۷) با تحلیل جز به جز گزارش‌های تاریخی موجود در این زمینه، با توجه به عوارض جغرافیایی منطقه، شاتان کوه را محل اصلی دژ مورد بحث می‌داند. در کنار تصاویر و نقشه‌های مختلف از منطقه، چند متن منتشر نشدهٔ تاریخی مرتبط نیز در توضیح بیشتر در بخش پیوستهای کتاب منضم شده است.

نامه‌های مشروطیت و مهاجرت

(از رجال سیاسی و بزرگان محلی به سیدحسن تقی‌زاده)
به کوشش ایرج افشار
تهران: قطره، ۱۳۸۶
این کتاب که به یادگار یکصدمین سال صدور فرمان مشروطیت و... مطابق با سال ۱۳۸۵ شمسی به چاپ رسیده است و به برت فراگتر و جان‌گرنی تاریخنگاران اتریشی

و انگلیسی اهدا گردیده، مجموعه‌ای است از یکصد و نود نامه، لایحه و اعلامیه، از او را با بازمانده از سیدحسن تقی‌زاده (۱۳۴۸ - ۱۲۵۵ ش)، که اینک به صورتی نفیس و آراسته در دسترس همگان است.

تعدادی از این نامه‌ها و... برگرفته از فتوکی‌هایی است که مرحوم ناصر ناطق و شادروان عباس زریاب‌خویی در اختیار استاد افشار گذارده بوده‌اند. نیز همسر تقی‌زاده شماری از نامه‌های متعلق به دوران مشروطه و مهاجرت را به عباس زریاب‌خویی داده بود که آن بزرگوار تا زنده بود، موفق به چاپ آنها نگردید.

این اسناد برای نقد و تحلیل و تدوین تاریخ مشروطه و چگونگی اوضاع در روزگار مهاجرت اهمیت دارد و به نوشتهٔ آقای افشار: «در نامه‌هایی که دوستان تقی‌زاده از آذربایجان فرستاده‌اند نکته‌هایی مندرج است که در منابع چاپی معمولاً ذکر از آنها نیست». نیز نامه‌های محمدعلی و رضا تربیت، جواد تقی‌زاده، حسین پرویز، سلیمان میرزا اسکندری، احمد استوار، عبدالرحیم خلخالی و... «حاوی مطالبی تازه و ریزه‌کاریهایی است که پس از یکصدسال در دسترس پژوهندگان قرار می‌گیرد.» (صص یازده - دوازده)

بخش مهمی از نامه‌های این مجموعه به فعالیت‌های حزب دمکرات مربوط می‌شود که تقی‌زاده از مؤسسان آن بود. این نامه‌ها و نیز چندنامه که ورام ییلوسیان و تیگران ترها کوپیان دربارهٔ حزب دمکرات - نخستین تشکل سیاسی در ایران - به فرانسوی نوشته‌اند و در او را تقی‌زاده، یازده پاپ رسیده است، از منابع مهم و قابل اعتنایی است که می‌تواند در بررسی و تحلیل عملکرد این حزب یاری برساند.

از نامه‌های مربوط به دوران مهاجرت این نکته به خوبی فهمیده می‌شود که تقی‌زاده با دریافت گزارش‌ها از «کمیتهٔ ملیون ایرانی» و افراد منتسب بدان از همهٔ فعالیت‌های آنان باخبر بوده است.

از آنجا که نویسندگان نامه‌ها با راهنمایی تقی‌زاده به نامه‌های خود شماره می‌داده‌اند، افتادگی میان نامه‌ها بدین سبب است که پس از فوت تقی‌زاده، همسر وی بخشی از ورق‌های به جا مانده را - از جمله تعدادی از نامه‌ها را - یا دور می‌اندازد یا می‌سوزاند، بی‌آنکه از محتویات آنها آگاهی داشته باشد. در مجموعهٔ حاضر، نامه‌ها به ترتیب تاریخ نگارش در دو بخش - دوران مشروطیت و دوران مهاجرت - آمده است و نامه‌های بی‌تاریخ نیز با توجه به قرائن تاریخی در ذیل نامه‌های تاریخدار آورده شده است.

پیش از این بخشی از نامه‌های نوشته شده به تقی‌زاده مربوط به مشروطیت در او را تقی‌زاده، تازه‌یاب مشروطیت (تهران، ۱۳۵۹) و شماری از نامه‌های متعلق به دوران مهاجرت در کتاب نامه‌های تهران (تهران، ۱۳۷۹) طبع شده است که برای اطلاع پژوهشگران مشخصات این گونه نامه‌ها در فهرست کتاب دیده می‌شود.

در نامه‌های دوران مشروطیت و مهاجرت جز از «گزارش» به قلم ایرج افشار (صص یازده - چهارده) ابتدا متن نامه‌ها (ص ۱ تا ۵۳۶) در ۴ بخش آمده است. سپس به «پیوست نخست» (صص ۵۳۷ تا ۵۴۶) می‌رسیم که «سالشمار وقایع مهم» است از «اعلام مشروطیت تا اعلام انقراض سلسلهٔ قاجاریه»؛ این پیوست گذشته از کتاب حاضر برای تحقیق در دورهٔ مشروطیت و نیز بررسی اوضاع و احوال اجتماعی و سیاسی و... سرزمین ما، به پژوهشگر بسیار کمک‌رسان است. در «پیوست دوم» (صص ۵۴۷ تا ۵۵۶) «فهرست نامه‌ها» جای داده شده. «فهرست نام اشخاص» (صص ۵۵۷ تا ۵۷۶)، «فهرست مکانها و طوایف» (صص ۵۷۷ تا ۵۸۳)، «فهرست جراید و کتابها» (صص ۵۸۴ تا ۵۸۵)، «فهرست جمعیت‌ها، فرقه‌ها و حزبها» (ص ۵۸۶) مطالب بعدی کتاب است.

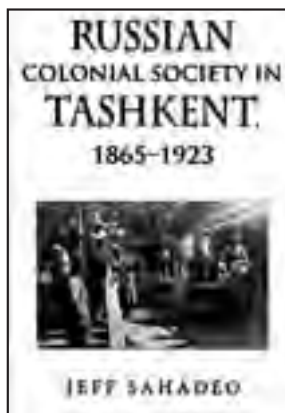
پس از فهرستها، از صفحهٔ ۵۸۷ تا پایان کتاب، نمونه‌هایی از خط نویسندگان نامه‌ها و همچنین عکس‌هایی از آنان به چاپ رسیده است. این مجموعه گذشته از تاریخ و مسائل اجتماعی، از نظر تاریخ تحول نشر فارسی نیز قابل بررسی است؛ چه نویسندگان آنچه را که می‌خواستند بگویند، همانها را نوشته‌اند بی‌آنکه در اندیشهٔ آرایش و پیرایش سخن خود باشند تا نوشته‌ها نشان رنگ تصنع و تکلف به خود گیرد. این مکتوبات، البته گاه از اغلاط املاتی خالی نیست.

علی محمد هنر

نهیض مشروطیت در کرمانشاه و کنگاور

به کوشش محمدعلی سلطانی
تهران: مؤسسهٔ تحقیقات و توسعهٔ علوم انسانی، ۱۳۸۵
۲۷۶ ص. ۳۰۰۰۰ ریال.

به مناسبت پیشامد یادآوری صدمین سالگرد انقلاب مشروطیت ایران، اسناد و گزارش‌های متعددی منتشر شده است که نهیض مشروطیت در کرمانشاه و کنگاور

بویی از اروپایی شدن نبرده است. تاشکند نماد اندیشه‌های استعماری روسیه تزاری در غربی کردن ماورالنهر است. تاشکند روسی نخستین مستعمره روسی در ماورالنهر است.

کتاب تاشکند: نماد روسی کردن ماورالنهر تجزیه و تحلیل اندیشه تزاری و شورویایی در ساختن مستعمره‌های روسی در آسیای مرکزی است، که از جوانب گوناگون نقش حکومت روسی و شوروی در آسیای مرکزی مسلمان را بررسی می‌کند؛ مأموران تزاری، کارمندان شوروی، کارگران روسی، زنان طبقه متوسط، و نیز بازرگانان و اشراف مسلمان. روشنفکران روسی در دوره تزاری و شوروی این شهر را محل آزمایش اندیشه‌های نو و نشان دادن اروپایی بودن روس‌ها به ماورالنهریان قرار دادند و سرانجام این پایتخت روسی آسیای مرکزی که فرماندار کل ترکستان تزاری را در خود داشت نخستین و مطمئن‌ترین مأمور بلشویکها در منطقه شد.

جف ساهادو دانشیار علوم سیاسی و مدیر انستیتو مطالعات اروپایی و روسی در دانشگاه کارلتون اتاوا است.

محسن جعفری مذهب

تکواشت نیم قرن تلاش علمی غلامعباس توسلی

انجمن جامعه‌شناسی ایران، ۱۳۸۶، ص ۴۹۲.

بدرستی دکتر توسلی یکی از معماران بومی‌گرایی در جامعه‌شناسی ایران است. اگر در مقام معرفی او وی را استادی یا بیش از ۲۰۰ کتاب و ۱۰۰ مقاله بخوانیم، تنها به نوعی شناسایی نزدیک شده‌ایم که برای هر استادی محتمل است. اما اگر همت استادی چون دکتر توسلی نمی‌بود، جامعه‌شناسی به طور اعم علوم اجتماعی - که از اسباب و لوازم تجدید خوانده شده‌اند - در این مرز و بوم

شمال توسط شوروی در پاییز ۱۳۲۳ شروع می‌شود. به دنبال امتناع ایران از همراهی با چنین امتیازی، مقامات مسکوسی می‌کنند با برپا داشتن فرقه دموکرات و تهدید به تجزیه ایران، بر فشارهای سیاسی خود بیفزایند. بازتاب این تحولات در شهرهای مختلف آذربایجان و به ویژه مقاومت‌هایی که در برابر خطمشی روس‌ها صورت گرفت و بالاخره نحوه فروپاشی سریع حرکت مورد بحث بعد از عقب‌نشینی قوای شوروی، موضوع اصلی اسناد و گزارش‌های این بخش است (صص ۲۰۸-۷۷).

در قسمت سوم پیدایش فرقه دموکرات آذربایجان نیز مجموعه‌ای از روایات و خاطرات منتشر شده‌ای ربط گردآمده است که برخی از آنها را به دلیل نایاب و دور از دسترس بودنشان، از لحاظ اهمیت کم از اسناد بخش پیشین کتاب نیستند؛ از جمله رساله «آذربایجان خونین» نوشته ع. گرگانی (ساعد) که اندک زمانی پیش از سقوط فرقه در آذر ۱۳۲۵ و در توصیف گوشه‌هایی از فجایع آن در ارومیه و خوی و ماکو منتشر شده بود و اینک در این مجموعه تجدید چاپ شده است (صص ۴۰۰-۳۴۵).

Russian Colonial Society in Tashkent 1865-1923

Jeff Sahadeo
Indiana University Press, 2007.

چاچ شهری با سابقه دو هزار ساله در کناره رود سیحون است. مسلمانان که آن را گرفتند شاش نامیدند، و بعدها که ترک‌ان بدان دست یافتند نام تاشکند بر آن نهادند.

تاشکند روسی‌ترین شهر آسیای مرکزی است. شهرسازی، خیابان‌کشی، معماری، کلیساها و بناهای روسی در سراسر شهر به چشم می‌خورد. درست است که موزه امیر تیمور در قلب شهر به شکل خرگاه او ساخته شده، اما مجسمه او در میدان مرکزی شهر نیز روی به غرب دارد. مهمترین و کهنترین بنای اسلامی تاشکند مقبره قفال شاشی در چاچ کهنه است. این بنا در تاشکند کهنه (کوبینه تاشکند) قرار دارد که شهری عقب افتاده و درجه سه در ازبکستان است.

اگر از بزرگراه ابوریحان بیرونی به سوی دانشگاه تاشکند رویم، شهری اروپایی در دو سوی بزرگراه می‌بینیم و کافی است تنها در یکی از کوچه‌های سمت شمالی جاده بیچیم تا با فاصله شاید ۲۰۰-۳۰۰ متر به چاچ کهن و تاشکند کهنه برسیم که

پیدایش فرقه دموکرات آذربایجان

به روایت اسناد و خاطرات منتشر نشده
منیژه صدری و رحیم نیکبخت
تهران: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ۱۳۸۶
۴۷۷ ص، ۴۳۰۰۰ ریال.

فراز و فرود یک حرکت خودمختار در حوزه تحت اشغال ارتش سرخ شوروی در آذربایجان در سالهای ۱۳۲۴ و ۱۳۲۵ شمسی یکی از مهمترین رخدادهای سیاسی ایران معاصر است که به رغم بحث و بررسی‌های مختلفی که در مورد آن صورت گرفته است، هنوز هم مانند بسیاری از دیگر حوادث مهم تاریخ معاصر، جوانب ناشناخته کم ندارد. پیدایش فرقه دموکرات آذربایجان به روایت اسناد و خاطرات منتشر نشده یکی از آخرین تلاش‌هایی است که برای روشن ساختن گوشه‌هایی از این جوانب ناشناخته صورت گرفته است.

این کتاب که تأکید اصلی آن بر نشان دادن مجموعه مقاومت‌های مردمی‌ای قرار دارد که در این دوره بر ضد فرقه دموکرات و حامیان روس آنها صورت گرفت از سه قسمت اصلی تشکیل شده است؛ بخش اول، مشتمل بر پنج فصل، چارچوب تاریخی مجموعه تحولاتی را ترسیم می‌کند که با شروع از توسعه طلبی روسیه و پیشامد جنگ‌های ایران و روس در قرن نوزدهم بالاخره در پایان جنگ جهانی دوم با شکل دادن به یک حرکت جدایی‌خواهانه به صورت فرقه دموکرات، به نقطه اوج خود می‌رسد (صص ۷۳-۱۷).

بخش دوم که گزیده‌ای است از اسناد و گزارش‌های موجود در سازمان اسناد ملی ایران در خصوص تحولات جاری در آذربایجان در دوره مورد بحث، با مجموعه گزارش‌هایی درباره درخواست امتیاز نفت

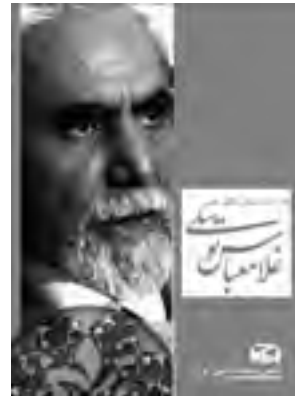

یکی از مهمترین آنهاست. کرمانشاه حال اگر نگوییم در مقدمات این واقعه بزرگ سیاسی، بلکه در نتایج حاصل از آن و نبرد بزرگی که برای حفظ یا سرنگونی اش صورت گرفت، یکی از کانونهای اصلی تحول و دگرگونی بود و افزوده شدن دقایق و جزئیاتی چند در روشن شدن حوادث مورد بحث، به صورت انتشار دو خاطره تاریخی، مهم است.

بخش اول این کتاب را یادداشت‌ها و خاطرات امان‌الله خان ساری اصلان، بزرگ افشارهای کنگاور تشکیل می‌دهد که در دو قسمت به توصیف طغیان شاهزاده سالارالدوله بر ضد دولت مشروطه اختصاص دارد و (صص ۹۳-۳۵) و شرحی نیز در باب دوران ایالت شاهزاده عبدالحسین میرزا فرمانفرما در تلاش سرکوب و مهار این شورش که از پشتیبانی طیف متنوعی از طوایف کرد و لر آن حدود برخوردار بود (صص ۱۲۵-۹۵) می‌پردازد.

خاطرات و یادداشت‌های میرزا فرج‌الله معتمدی نیز بخش دوم این کتاب را تشکیل می‌دهد که در مقام شرح حوادث کرمانشاه در دوره مورد بحث، آن نیز در کنار بلوای سالارالدوله از دسته‌بندی‌های سیاسی در داخل کرمانشاه و همچنین پاره‌ای از رخدادهای بعدی آن سامان چون کشیده شدن دامنه جنگ جهانی اول به آن حدود و مختصری از تحولات عصر پهلوی نیز مطالبی را در بر دارد.

این دو گزارش که از منظری محلی و یاب به عبارتی از درون نوشته شده‌اند، برای تکمیل بسیاری از گزارش‌های موجود در این زمینه - گزارش‌های حکمروایان داخلی یا ناظران خارجی که معمولاً پاره‌ای از جزئیات محلی را از نظر دور می‌دارند - مفیدند.

پانمی گرفت. دکتر صدیقی جامعه‌شناسی را در ایران پایه‌گذاری کرد، اما گسترش و بقای این رشته مرهون زحمات کسانی چون دکتر توسلی است. توسعه گروه‌های آموزشی، انجمن جامعه‌شناسی ایران، تألیف آثار اصلی حوزه جامعه‌شناسی و تأسیس دوره دکتری از جمله این زحمات است.

اما به بومی‌گرایی در جامعه‌شناسی بازگردیم که در کتاب‌های تألیفی وی و در حوزه شناخت و تحلیل مسائل اجتماعی ایران متجلی می‌شود. برای مثال کتاب مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه آئومیک (۱۳۸۳) به طور مستقیم به تحولات ناشی از انقلاب، جنگ و مهاجرت می‌پردازد و مسائل اجتماعی پیامد این تحولات ساختاری را به وضوح شرح می‌کند. روشنفکری و اندیشه دینی (۱۳۷۹) رهیافتی جامعه‌شناختی به حوزه اندیشه دینی در ایران است. دکتر توسلی در این کتاب از میراث شریعتی در تلقی ایدئولوژیک از دین دفاع می‌کند. وی ایدئولوژی را در تقابل آن با وضع موجود تعریف می‌کند که با تعریف مارکسی و مانهایمی از ایدئولوژی به عنوان نظام فکری محافظه کارانه، گذشته‌گرا و توجیه‌گر وضع موجود تفاوت دارد. کتاب جستارهایی در جامعه‌شناسی معاصر (۱۳۸۰) مجموعه مقالاتی در خصوص مسائل اجتماعی ایران و جهان است که نکته حائز اهمیت در آن، نگاه ویژه جامعه‌شناسی ایرانی است. چرا که در عرصه علوم اجتماعی در ایران، هم صاحب‌نظران بیشتر بر ترجمه نهاد شده و همان‌طور که در وجه بومی‌گرایی دکتر توسلی اشاره شد، اساتید ایرانی کمتر به تحلیل‌های جامعه‌شناسانه برآمده از بن‌مایه هویت و فرهنگ ایرانی دست زده‌اند.

کتاب‌های فوق و انبوهی از مقالات و آثار دیگر در حوزه جامعه‌شناسی ایران و جهان دستاورد پنجاه سال تلاش بی‌وقفه دکتر توسلی است. انجمن جامعه‌شناسی ایران طی نکوداشتی بر این همه کوشش قدر نهاد

و با چاپ کتابی به تحلیل و معرفی این آثار همت گماشت. گفتنی است که شماری از مصاحبه‌های ارزشمند دکتر توسلی نیز در این مجموعه چاپ شده است.

طلیعه خادمیان

پلوخورش

داستانهای کوتاه

هوشنگ مرادی کرمانی

تهران: معین، ۱۳۸۶

ص. ۱۶۰. ۱۵۰۰۰ ریال.

پلوخورش تازه‌ترین کتاب مرادی کرمانی و حاوی ۲۱ داستان کوتاه است. بیشتر داستان‌های این مجموعه طنز آمیزند یا دست کم رگه‌هایی از طنز دارند و در پشت پرده این طنز برخی رفتارها و عاداتها در بعضی داستانها نقد شده است. بعضی داستانها بسیار کوتاه‌اند (حتی کمتر از دو صفحه). اما یکی از بلندترین داستانها، داستانی غم‌انگیز و تلخ ولی مؤثر است. داستانها همه جذاب و خواندنی‌اند با نثری که بی‌آنکه شکسته باشد روان و راحت است. یکی دو داستان هم به سبک افسانه‌های کهن در این مجموعه هست.

داستان «پلوخورش» از داستانهای بلند این مجموعه، انگشت‌روی یک‌از گرفتار یه‌های عمده‌ما، یعنی ناتوانی در برنامه‌ریزی می‌گذارد. آدمها می‌خواهند مهربانی و محبت کنند، به دلیل همان ناتوانی، نتیجه به قول جوانان امروزی «فاجعه» از آب در می‌آید. البته خود نویسنده هم سرانجام با محبت و مهربانی ذاتی ایرانی به خصوص اهل کویر با پایانی خوش داستان را تمام می‌کند. داستان «کلاه ۲» از داستانهای قشنگ این مجموعه است. داستان «کلاهها» هم در یکی دو جا تصویرهای زیبایی دارد. اما لطیف‌ترین داستان این کتاب «بهار» است؛ مانند بهار بسیار کوتاه است و جوهری از شعر در خود دارد.

ف.ا.

همه افتادگان

(نمایشنامه رادیویی)

ساموئل بکت

ترجمه مراد فرهادپور و مهدی نوید

تهران: نشر نی، ۱۳۸۶

۷۹ ص (جیبی) ۱۰۰۰۰ ریال.

همه افتادگان (All that fall: a play for radio) از نخستین آثار بکت، نویسنده پرآوازه و تأثیرگذار ایرلندی سده بیستم است که اکنون بیش از یک قرن از تولد و کمتر از ۲۰ سال از مرگش می‌گذرد. این نمایشنامه را بکت برای اجرا در رادیو نوشت و به نظر برخی منتقدان به طرز عالی برای رادیو تنظیم شده است. اجرای رادیویی همه افتادگان را بی‌بی‌سی در سال ۱۹۵۷ برای نخستین بار پخش کرد.

ریتیم کند نمایشنامه، گرفتار یه‌ها و ناتوانی‌های دو شخصیت اصلی آن که یکی نابینا و دیگری سنگین وزن و مریض حال است گویای ملالت و بی‌محتوایی زندگی و از آن مهم‌تر زوال آن است. آلفرد هیچکاک کارگردان بزرگ و استاد فیلم‌های دلهره‌آور این نمایشنامه آرام و کند را هیجان‌انگیز دانسته بود. به قول نویسنده مدخل این نمایشنامه در فرهنگ آئاز: «هیچ چیز وحشت‌انگیزتر از این زوج پیر نیست که بیش از حد واقعی است.»

بکت دوست و منشی جیمز جویس بود و آثار او تحت تأثیر شدید آثار جویس و کافکا و نویسندگان سوررئالیست است. او هم رمان نوشته و هم نمایشنامه و به هر دو زبان انگلیسی و فرانسه می‌نوشت. بکت از پیشروان مکتب پوچی در تئاتر است که هدفش نمایش موقعیتهای خاص است، بی‌آنکه قصد سرگرم کردن تماشاگر را داشته باشد. بیهودگی در آثار او توسط تباهی، پستی، حقارت، ضعف و شکست در همه چیز تجلی می‌کند. اما این ویژگیها را در اشخاص این نمایشنامه به وسیله فرسودگی غم‌انگیز جسمی، بی‌ارتباطی و

از هم گسیختگی مکالمه‌ها، با فقدان هر نوع نتیجه‌گیری و لحن خسته آن نشان می‌دهد. نویسنده مدخل این نمایشنامه در فرهنگ آئاز گفتارش را با این عبارت به پایان می‌برد: «این نمایشنامه، چنین بدیع و مرگ آشنا، و به گونه‌ای هول‌انگیز زنده و عبرت‌انگیز سخت بر مخاطب چیره می‌شود.»

نجف دریابندی بیش از سه دهه قبل این نمایشنامه را ترجمه کرده بود که در مجموعه دوجلدی نمایشنامه‌های بکت با چاپی ساده ولی زیبا و متفاوت منتشر شد (کتابهای جیبی، ۱۳۵۶) و اکنون که درست ۳۰ سال از انتشار آن می‌گذرد حتی برای بار دوم هم تجدید چاپ نشده است. این هم جلوه‌ای است از وضعیت «افتادگان جهان سومی»! مجموعه آثاری از نویسنده‌ای بزرگ به دست مترجمی توانا ترجمه و توسط ناشری معتبر چاپ می‌شود ولی فقط یک بار!

ف.ا.

مشاور کوچک تربیتی

اکسل‌هاک

ترجمه ثریا ایرانی کرمانی

تهران: الکا و قاصده‌سرا، ۱۳۸۶

۷۶ ص. ۱۳۰۰۰ ریال.

مدتهاست بسیاری از صاحب‌نظران آموزش و پرورش به این نتیجه رسیده‌اند که تنها با دستورالعمل‌های خشک و مستقیم نمی‌توان بچه‌ها را تربیت کرد. فرمول‌های نصیحت‌وار روشن را اغلب پدر و مادران می‌دانند، اینکه به بچه بگویند دروغ نگو، درس‌ات را بخوان، تمیز و مرتب باش و... اما اغلب این توصیه‌های مستقیم والدین به نتیجه نمی‌رسد. همچنین با تحولاتی که در دنیا به وجود آمده، نگاه به کودکان نیز تغییر کرده است. کودک دیگر موجودی صغیر از نظر عقلی تصور نمی‌شود که والدین هر کاری خواستند می‌توانند با او بکنند و حتی او را کتک بزنند. امروزه در شماری از کشورهای

راهنمای رفتار با فرزندان

سالم و قوی بین کودک و پدر و مادر ایجاد می‌شود. ارتباط سالم اعتماد به نفس را بالا می‌برد و فردی که دارای اعتماد به نفس است توانایی و جسارت رویارویی با مسائل و مصائب را پیدا می‌کند. کتاب چگونه استرس کودکان خود را کاهش دهیم، به والدین انواع عوامل استرس‌زا و همچنین نحوه مقابله با آنها را می‌آموزد. سرانجام آخرین جلد از این مجموعه درباره نوجوانی که بحرانی‌ترین و پرتنش‌ترین دوران زندگی است، نوشته شده است. در این دوران فرد در مرز بین دنیای پر از رویای کودکی و دنیای پرتنش و واقعی بزرگسالی قرار دارد. نوجوان به دنبال یک هویت متفاوت برای خودش و هیجان زیاد و خواسته‌های متفاوتی دارد. نوجوان در این دوران می‌خواهد استقلال شخصی را تجربه کند ولی در عین حال توانایی مواجهه با مسائل را به صورت اصولی و صحیح ندارد و میزان ارتکاب اشتباه او بسیار زیاد است، بنابراین باید به صورت درست و مناسب تحت حمایت و راهنمایی قرار بگیرد. والدین شاهد رشد فیزیکی فرزندان خود هستند و از آن لذت می‌برند، اما در کنار آن نگران اعمال منفی و نافرمانی‌های هر از گاه آنها نیز هستند. در این کتاب با بحران‌های این سن آشنا می‌شویم و نحوه ارتباط برقرار کردن با نوجوانان را نیز می‌آموزیم.

نویسندگان این مجموعه حسن فرهی، الهه دل آذر و دکتر موسی کافی هستند و ناشر آنها انتشارات سُمَام (رشت) است.

فهیمه خادمیان

راههای متفاوت مبارزه با این رفتار ناصحیح توضیح داده شده و نیاز به پشتکار و پیگیری در این امر متذکر می‌شود.

چگونه کودک خود را تشویق کنیم کتاب دیگر این مجموعه است. «امروز اغلب دانشمندان روان‌شناسی معتقدند که هم سرشت آدمیان و هم فرایند یادگیری در تعیین منش و هویت افراد اهمیت دارد. شخصیت و طرز رفتار انسانها برآیند و حاصل تعامل و ارتباط متقابل هر دو عامل

یادشده است.»

یکی از راهکارهای مؤثر برای یادگیری کودکان، تشویق (تقویت مثبت) و پاداش است که خود بهترین پشتوانه سخنان والدین است. در این کتاب به اصول و برنامه‌های صحیح تشویق و پاداش در قالب ذهنی و رفتاری توجه شده است.

احساس امنیت و آرامش درونی تقویت‌کننده عمده در برابر مسائل استرس‌زاست و این تنها با ارتباط

زندگی پیچیده امروز ناخواسته ما را در مسیرهای دشوار و ناشناخته قرار می‌دهد. هر امری که در گذشته جز مسائل ساده و روزمره بوده، اکنون نیاز به بررسی دقیق علمی دارد. جهانی به این گونه پیشرفته و مرتبط، انسان را هر روز با مسائل و دشواریهای جدیدی روبه‌رو می‌کند که برای حل آنها باید آگاهی خود را بالا ببرد. از جمله دانشهایی که باید آگاهی عمومی را در آن افزایش داد، تعلیم و تربیت است. این دانش نحوه برقراری ارتباط با فرزندان و تربیت آنها را می‌آموزد. روشهای تعلیم و تربیت سنتی دیگر پاسخگو نیستند و بنابراین برای فراگیری روشهای تربیتی و شناخت نیازهای کودکان و نوجوانان امروز و همچنین برقراری ارتباط درست و صحیح با آنها باید اطلاعات خود را با کمک مشاوران، متخصصان و مطالعه افزایش داد.

مجموعه کتابهای «حرفهای مشاور برای مامان و بابا» مسائل و مشکلات رایج خانواده‌ها را با زبانی ساده توضیح داده و در قالب پرسش و پاسخ و شواهد ملموس، راهکارهای مناسبی ارائه می‌دهد. چگونه با کودک تئیل رفتار کنیم یکی از کتابهای این مجموعه است که دلایل متفاوت کم‌کاری و بی‌مسئولیتی کودکان را شرح می‌دهد. «تئیلی و بی‌ارادگی کودکان پیامد ناخواسته شیوه فرزندپروری پدران و مادران و نحوه برخورد سایر بزرگترهاست.» (ص ۲۵) در این کتاب

غربی، کودکان می‌توانند به خاطر سرفه‌ها پدر و مادرشان به پلیس شکایت کنند! مشاور کوچک تربیتی کتاب کوچکی است. اکسل‌ها که نویسنده آن سعی کرده است به شیوه متفاوتی به مسائل تربیت کودکان بپردازد، وی در یادداشت کوتاهی در آغاز کتاب نوشته است: «نسل گذشته دقیقاً می‌دانست که چگونه با بچه‌ها کنار بیاید. آنها هدف و برنامه داشتند. من فقط نمی‌دانم که آیا آن هدف و برنامه درست بود یا خیر» که در واقع اشاره‌ای است به همان چیزهایی که در آغاز این گفتار مطرح کردیم.

اکسل‌ها که، نویسنده و خبرنگار آلمانی در سال ۱۹۵۶ متولد شده و تاکنون جوایز زیادی دریافت کرده است و کتابهای او به بسیاری زبانها ترجمه شده است. مشاور کوچک تربیتی شامل ۲۵ داستان کوتاه تربیتی به زبان طنز است که در دو بخش ابتدایی به نام پیش‌آگاهی به معرفی شخصیت‌های داستان، آنه شش‌ساله، ماکس پنج‌ساله و ماری دو‌ساله و پدر که عهده‌دار تربیت کودکان است می‌پردازد. مخاطب اصلی کتاب پدران و مادران هستند.

احتمالاً به دلیل تفاوت‌های فرهنگی میان کشور آلمان (که نویسنده اهل آنجاست) و کشور ما و نیز بیان طنزآمیز کتاب، این کتاب نمی‌تواند چندان به کار والدین و مربیان ایرانی بیاید. داستانهای این مجموعه برای نویسنده این سطور به عنوان مادر (که قاعدتاً از مخاطبان اصلی این کتاب است) چندان جذابیتی نداشت و در مورد برخی از داستانها اصولاً نتوانستم به نتیجه مشخصی برسم. نکته دیگری که باید به آن اشاره شود این است که در این کتاب صرفاً پدر حضور دارد. با توجه به نقشهای متفاوت و نیز مکملی که پدر و مادر می‌توانند در تربیت فرزندان ایفا کنند، شاید بهتر بود که نویسنده جایی هم برای مادر در این داستانها در نظر می‌گرفت.

پس از خواندن کتاب به این نتیجه رسیدم که مشاور کوچک تربیتی بیش از آنکه مشاور والدین برای تربیت کودکان باشد، به مشکلات فرزندداشتن پرداخته است! در واقع در این داستانها بیشتر سلب‌آزادی و آسایش پدر در کنار فرزندان به نمایش گذاشته شده و ناملایمات و رنجهایی که او در زندگی با کودکان متحمل می‌شود نشان داده می‌شود.

در پایان این راهم بگویم که متن کتاب در مواردی گنگ و مبهم است. چنین کتابی که مخاطب آن پدران و مادران اند باید لحنی ساده و روشن داشته باشد اما در مواردی این گونه نیست. چون متن اصلی را در دسترس ندارم و اگر هم داشتم آلمانی نمی‌دانستم نمی‌توانم بگویم اشکال از اصل کتاب است یا ترجمه.

مژگان خزایی